

בעניין:

המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר – ע"ר מס' 580163517

ע"י ב"כ עוה"ד דניאל שנהר (מ"ר 41065) ו/או סיגי בן-ארי
(מ"ר 37566) ו/או חווה מטרס-עירון (מ"ר 35174) ו/או בנימין
אחסתריבה (מ"ר 58088) ו/או בילאל סביחאת (מ"ר 49838)
ו/או ענת גונן (מ"ר 28359) ו/או עביר גיזבראן-דכוור (מ"ר
44346) ו/או נאסר עודה (מ"ר 68398)

מהמוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר
רח' אבו עוביידה 4, ירושלים, 97200
טל: 02-6283555; פקס: 02-6276317

העותר

- נ ג ד -

שירות בתי הסוהר

ע"י פרקליטות המדינה
משרד המשפטים, ירושלים

המשיב

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי, המופנה אל המשיב והמורה לו לבוא וליתן טעם, כדלקמן:

- א. מדוע לא ישפר את תנאי הכליאה באגף נחקרי שב"כ בבית הסוהר שקמה באשקלון, שבאחריותו, באופן שיהלמו את זכויותיהם על-פי דין של הכלואים בו;
- ב. לחלופין, ועד לשיפור התנאים, מדוע לא יורה על העברת הכלואים באגף החקירות בשקמה למתקן כליאה שתנאיו סבירים והולמים את הדין.

ואלה נימוקי העתירה

אכן המעצר מחייב, מעצם מהותו, שלילת חופש. עם זאת, אין בו כדי להצדיק, מעצם מהותו, פגיעה בכבוד האדם. **ניתן לקיים מעצר ולהבטיח את ביטחון המדינה ושלוש הציבור באופן שישמור על כבוד האדם של העצור...** מרחב כליאה אינו מכלאה שחיות מצטופפות בה. גם החשודים בגרועים שבמעשי הטרור זכאים למעצר ברמה אנושית מינימלית, ותוך הבטחת צרכי אנוש בסיסיים. אנו עצמנו לא נהיה אנושיים אם לא נבטיח רמה אנושית לעצורים שבמשמורתנו... זו חובתו של ממשל ישראלי על פי מהותו האנושית-היהודית והדמוקרטית (דברי הנשיא ברק בבג"ץ 3278/02 **המוקד להגנת הפרט ואח' נ'**

מפקד כוחות הצבא באזור, פ"ד נז(1)385, סעיף 24 לפסק הדין; להלן: פרשת המוקד להגנת הפרט; כל ההדגשות בעתירה הן שלי – ד.ש.).

1. עניינה של העתירה הוא החזקתם של עצורים פלסטינים, תושבי השטחים, באגף נחקרי השב"כ אשר בבית הסוהר שקמה באשקלון (להלן: **האגף**), בתנאים לא תנאים, המפירים זכויותיהם על-פי דין.
2. תנאי הכליאה השוררים באגף הם קשים מנשוא. הם רחוקים מהסטנדרטים הבינלאומיים המינימאליים, ונופלים אף מהמתחייב במסגרת הדין הישראלי. תנאי הכליאה באגף, כפי שיפורט בהרחבה להלן, אינם עונים על הצרכים הבסיסיים של בן אנוש ופוגעים בכבוד האדם של המוחזקים בו בצורה קשה. החזקה של כלואים בתנאים שכאלה מהווה התעלמות בוטה של המשיב מצרכיהם האנושיים הבסיסיים ביותר.
3. המוקד להגנת הפרט (להלן: **המוקד**, או **המוקד להגנת הפרט**), הוא העותר, מייצג מספר רב של אסירים ואסירים לשעבר, המתלוננים, בין היתר, על התנאים הקשים השוררים באגף, בו הוחזקו בראשיתה של תקופת מאסרם. במסגרת הטיפול בתלונות הללו, החוזרות על עצמן אצל כל אחד ואחד מהמתלוננים, פנה העותר למשיב, על-מנת שיפעל ויביא לשיפור בתנאים. דא עקא, **נראה כי דבר לא נעשה בעניין זה**. המשיב מתעלם מפניותיו החוזרות ונשנות של המוקד בנושא.
4. כאן המקום להזכיר שביום 31.10.11 הגיש המוקד עתירה, בג"ץ 7984/11 **המוקד להגנת הפרט נ' שירות בתי הסוהר**, בעניין תנאי הכליאה המחפירים ששררו באותה עת במתקן החקירות של השב"כ בפתח-תקווה. עתירה זו, אשר כללה אף היא מספר עדויות של כלואים שהוחזקו במתקן, הביאה לשינוי מהותי בתנאי הכליאה במקום, ועל כן בהמשך העתירה.
5. המתלוננים בהם עסקינן בעתירה זו נעצרו על-ידי כוחות הביטחון של ישראל החל מאוגוסט 2013 ועד מאי 2014, והועברו כולם לאגף הנחקרים בשקמה לצורכי חקירה. במהלך החזקתם שם, מעידים המתלוננים על תנאי כליאה מחפירים.
6. אותם תיאורים עוכרי שלווה חוזרים על עצמם בעדויות שונות לאורך תקופה ממושכת, כאמור. מהמכלול עולה תמונה קשה. אולם, לאור התנהלותו, נראה שאת המשיב תנאי הכליאה באגף כלל אינם מטרידים.

הצדדים

7. העותר הוא ארגון זכויות אדם, אשר מסייע מזה שנים רבות לאסירים ועצורים פלסטינים, הכלואים בבתי כלא בישראל, בשמירה על זכויותיהם הבסיסיות.
8. המשיב, רשות הכליאה הלאומית של ישראל, הוא הגורם האחראי לשמירה על כבודם ורווחתם של עצורים, המוחזקים במתקני מעצר שבאחריותו. בין היתר, אחראי המשיב

לשמירה על זכויותיהם הבסיסיות של עצורים, ובכללם המתלוננים שתצהיריהם מהווים את הבסיס לעתירה זו, שהיו כלואים באגף בשקמה.

תנאי המעצר באגף

9. תיאור תנאי המעצר הקשים באגף מבוסס על כמאה תצהירים, שנגבו על-ידי עורכת דין מטעם העותר במהלך השנים 2013-2014. לעתירה זו מצורפים שבעה תצהירים, המעידים על תנאי הכליאה המשפילים באגף לאורך תקופה של כשמונה חודשים.

10. לעתירה מצורפים התצהירים הבאים:

תצהירו של מר ___ קפישה (ת"ז _____), מחברון, שנגבה ביום 18.11.13. מר קפישה הוחזק באגף מאמצע ספטמבר 2013 עד אמצע אוקטובר 2013;

תצהירו של מר ___ עליאן (ת"ז _____), מהכפר רנתיס שבנפת רמאללה, שנגבה ביום 14.11.13. מר עליאן הוחזק באגף מתחילת אוקטובר 2013 עד תחילת נובמבר 2013;

תצהירו של מר ___ אחמד (ת"ז _____), מהכפר זיתא שבנפת טול כרם, שנגבה ביום 24.11.13. מר סיד אחמד הוחזק באגף מאמצע אוקטובר 2013 עד אמצע נובמבר 2013;

תצהירו של מר ___ אלתיתי (ת"ז _____), ממחנה הפליטים אלערוב, שנגבה ביום 27.11.13. מר אלתיתי הוחזק באגף מאמצע אוקטובר 2013 עד אמצע נובמבר 2013;

תצהירו של מר ___ כלבאווי (ת"ז _____), משכם, שנגבה ביום 9.1.14. מר כלבאווי הוחזק באגף מתחילת דצמבר 2013 עד סוף דצמבר 2013;

תצהירו של מר ___ מסכ (ת"ז _____), מחברון, שנגבה ביום 9.3.14. מר מסכ הוחזק באגף מסוף ינואר 2014 עד סוף פברואר 2014.

תצהירו של מר ___ אלחג'וג' (ת"ז _____), מהעיירה בני נעים שבנפת חברון, שנגבה ביום 24.4.14. מר אלחג'וג' הוחזק באגף מאמצע מרץ 2014 עד אמצע אפריל 2014.

העתק תצהירו של מר קפישה מצורף ומסומן ע/1; העתק תצהירו של מר עליאן מצורף ומסומן ע/2; העתק תצהירו של מר סיד אחמד מצורף ומסומן ע/3; העתק תצהירו של מר אלתיתי מצורף ומסומן ע/4; העתק תצהירו של מר כלבאווי מצורף ומסומן ע/5; העתק תצהירו של מר מסכ מצורף ומסומן ע/6; העתק תצהירו של מר אלחג'וג' מצורף ומסומן ע/7.

11. כפי שעולה מהתצהירים – כמו גם מעדויות רבות נוספות, כאמור לעיל – באגף מספר תאים, המשמשים לכליאת עצורים, הנתונים לחקירת שב"כ. תיאורים מצמררים במיוחד ניתנים לגבי תאי הצינוק בהם כלואים העצורים בזמן שהם נחקרים על-ידי חוקרי השב"כ, כאשר בתאים בהם מוחזקים הכלואים, לאחר שחקירתם מסתיימת ולפני המעבר לבית סוהר אחר, שוררים תנאי כליאה אנושיים יותר.

12. כך נמסר בתצהירו של מר קפישה:

הצינוק הזה זה קבר, זה מקום קטן, לא רואים כלום, לא קורה כלום, אתה רואה רק אור צהוב שגורם לך לעיוורון. השירותים בפנים, נודפים ריח רע. השמיכות מאוד מלוכלכות, עם המון אבק. המזרון לא נוח, על הרצפה, דק מאוד, עם ריח רע מאוד. הכי מפריע – האור הדולק כל הזמן.

13. התנאים בתאי הצינוק אינם עומדים לא בסטנדרטים המינימאליים הקבועים בדין הישראלי, ולא באלו הקבועים בדין הבינלאומי, דבר שמביא לפגיעה קשה ומוחשית בכבודם ובמצבם הגופני של העצורים. מה עוד, שהעצורים מוחזקים בתנאים הללו במשך ימים ארוכים, כחודש ימים בממוצע.

14. כפי שעולה מהתצהירים, התאים מלוכלכים ומזוהמים; בור הספיגה, המשמש כשירותים, אינו מופרד מיתר תא המעצר, כך ששורת צחנה תמידית בתא; השמיכות והמזרון שמסופקים גם כן מלוכלכים ומסריחים; לא מסופקים לעצורים בגדים להחלפה, ולא ניתנת להם האפשרות להתקלח בתדירות סבירה, מה שגורם להם להתבוסס בסחי וצחנה משך כל היום; ובאשר למקלחת עצמה – מדובר על מקלחת במים קרים, עינוי לכשעצמו כאשר העצורים מוחזקים בתאי צינוק מקפיאים במהלך חודשי החורף.

15. כך מסר בתצהיר מר __ אחמד:

הצינוק זה קבר בחיים. אתה לא יודע מה הזמן. הקירות בצבע אפור מחוספס, שנותן הרגשה שאתה לא בחדר, אתה מרגיש שאתה במערה מתחת לאדמה. אתה קורא לסוהר ואף אחד לא עונה לך, אתה מרגיש קבור... שבוע שלם לא נתנו לי להתקלח. לא נתנו בגדים או לבנים. אחרי כ-20 ימים אפשרו לנסות למצוא לבנים משומשים. המגבת שנתנו היתה מלוכלכת, לא אישית, כאילו כיבסו אותה אבל לא הצליחו.

16. עוד עולה, כי אין כל פתח לכניסת אור שמש לתאים, ובמקום זאת מותקנות בתאים נורות, המאירות 24 שעות ביממה באור צהבהב-אדמדם. עצורים רבים סבלו מכך מאוד, מאחר שהאור מפריע לשינה, וגורם לכאבי ראש, ולאובדן חוש התמצאות בזמן.

17. באשר לאוורור – עולה כי בתאים ישנו פתח, שלא ניתן לכסותו, לכניסת אוויר מקפיא. רבים מהעצורים התלוננו על קור עז ששרר בתאים, מה שגרם לחלקם לחלות. בנוסף, לא היתה בידם דרך להתגונן מפני הקור – הסוהרים במתקן סירבו להעלות את טמפרטורת המיזוג, והשמיכות שסופקו לעצורים היו דקות ולא מספיקות. וכך לעניין זה בתצהירו של מר עליאן:

הצינוק הזה, 1 על 2 מטר רוחב. השירותים בתוכו, תמיד עולה מהשירותים ריח רע. האור בצבע אדום, דולק כל הזמן. האור הזה מחליש את הראייה... התקרה של הצינוק נמוכה, אפשר להגיע אליה כשמרימים את הידיים... נתנו להתקלח פעם ראשונה אחרי שבוע. אני לא דרשתי לפני כי המים יכולים להפריח

פטירות, כי לא רואים שמש. אחר כך נמנעתי ממקלחת, הסכמתי רק פעם בשבוע, כל עוד אין במה לנגב או להחליף... בכל חדרי הצינוק היה פתח מזגן עם אויר קר מאוד... ביקשתי עוד 2 שמיכות והביאו לי, נסיתי לשמור על חום גופי. השמיכות מלוכלכות, אבל זה מה יש. המזרונים כבני 10 שנים, כאלה שלא ראו אויר או שמש, נודף מכל מזרון ריח רע ועליו לכלוך.

18. כפי שעולה מהעדויות, בתאי הצינוק אין הפרדה בין השירותים לבין יתר התא. ה"שירותים" הם בור ספיגה, הנמצא בתוך התא (שהוא קטן מאוד ממילא), כך שבאופן רגיל, שוררת בתאים צחנה קשה. כמו-כן, עולה כי במקרים לא מעטים נסתם בור הספיגה ועולה על גדותיו, כך שהתא הקטן הופך לשלולית ביוב. מדובר במפגע תברואתי קשה ביותר. מה עוד שכאשר מוחזקים בתאים הקטנטנים שני עצורים, אין כלל פרטיות בעשותם את צרכיהם. זאת, בנוסף לאפשרות שסוהר יפתח את דלת התא בדיוק כאשר עושה עצור את צרכיו. זהו מצב בלתי נסבל, הפוגע קשות בכבודם של העצורים. מר מסכ מסר בתצהירו כי "השירותים חשופים מול הדלת, עם ריח מאוד רע".

19. מרבית העצורים התלוננו על כך שבימים הראשונים למעצרם באגף (לעתים מספר הימים הגיע לעשרה ואף יותר מכך, כפי שנראה להלן), לא ניתנה להם האפשרות להתקלח. גם לאחר מקלחת אחת, תדירות המקלחות היתה נמוכה, לעתים אחת לשבוע. תיאור זה מצטרף למה שצוין בסעיף 14 לעיל, שהמקלחת עצמה אינה היגיינית, אלא מהווה מפגע תברואתי בפני עצמו. לעניין זה נמסר בתצהירו של מר אלתיטי:

ביקשתי להתקלח כל הזמן, ולא נתנו. רק אחרי 17 ימים נתנו להתקלח. לא נתנו בגדים או לבנים, נתנו רק מגבת מסריחה. לבנים לא נקיים קיבלתי ביום ה-23.

20. כלל העדויות שבידי העותר מעלות כי תאי הצינוק באגף, המיועדים להחזקת נחקרים, הם תאים זעוריים ממש. גודלם המשוער נע סביב $1.5 \text{ מ' x } 1.5 \text{ מ'}$. עצורים רבים כינו את התאים "קבר" או "ארון מתים". ב"ארונות מתים" אלו הוחזקו לעתים שני עצורים בו זמנית.

21. תמונה קשה עולה גם בכל הנוגע למצב הקירות בתאים – העצורים דיווחו כי הם מחוספסים, ואף דוקרניים, צבועים בצבע אפור-שחור, ומלאים כתמי רטיבות. נראה כי התאים הללו לא סוידו זה תקופה ארוכה, מה שמשפיע לרעה על תנאי התברואה, הירודים ממילא, השוררים בתאים.

22. התצהירים מעלים תמונה קשה בכל הנוגע לכלי המיטה המסופקים לעצורים – המזרון דק מאוד (סנטימטרים בודדים, על-פי כמה עדויות); גם המזרון וגם השמיכות מצחינים ומלוכלכים. רבים דיווחו כי היה נדמה להם שכלי המיטה מעולם לא כובסו. כמו-כן, עצורים שביקשו מהסוהרים במתקן שמיכות נקיות, או כי תכובסנה שמיכותיהם, נענו תמיד בשלילה. כך מפרט בעניין זה מר אלחגיגי בתצהירו:

המזרון דק מאוד, אתה מרגיש שאתה ישן על הרצפה... שמיות שתיים, אחת שימשה ככרית ובשנייה התכסיתי. הניקיון של השמיות היה לא סביר, ניסיתי לנקות בעצמי אבל הם לא סיפקו סבון או משהו לניקוי. הרגשתי קור כל הזמן.

23. כלל העצורים, פלסטינים תושבי הגדה המערבית, נלקחים ברוב רובם של המקרים באישון לילה מבתיהם, ונאסר עליהם לקבל מבקרים במתקן. כך, נוצר מצב שאין בידם כל דרך להשיג בגדים או לבנים להחלפה. דא עקא, מתוך התצהירים עולה כי לעצורים לא מסופקים כלל בגדים להחלפה, ובמקרים בודדים הם זוכים לקבל זוג לבנים אחד לאחר תקופת מעצר ממושכת. רבים זכו לקבל בגדים להחלפה רק לאחר ביקור של נציג הצלב האדום. כך מסר מר מסכ בתצהירו:

המקלחת תמיד היתה עם מים קרים, ורק אחרי שהתלוננתי אצל הצלב האדום קיבלתי מקלחת חמה. בהתחלה לא נתנו לא לבנים ולא בגדים להחלפה. נתנו רק אחרי שהתלוננתי לצלב האדום... לא נתנו מגבת. התנגבתי עם הבגדים.

24. התצהירים מעלים כי רבים מהנחקרים סבלו מחרפת רעב ממש במהלך התקופה בה הוחזקו בתאי הצינוק באגף. רובם ככולם העידו כי איכות המזון שסופק להם היתה נמוכה מאוד, עד כדי כך שלא היה אכיל, ונאכל לשם הישרדות גרידא. הרבה מאוד מהכלואים העידו על ירידה דרמטית במשקל גופם בזמן שהוחזקו באגף. כך מסר לעניין זה מר כלבאווי בתצהירו:

לא אכלתי כי האוכל לא נקי. היו שערות בצלחת, מגעיל. אוכל לא מבושל. רק כאשר היו פירות, אכלתי. לפעמים הביאו לי קופסא של חמוס עם תאריך ישן – פג תוקף. לא אכלתי. ירדתי כ-10 ק"ג בתקופת החקירה.

25. הנה כי כן, מהתצהירים עולה תמונה מחרידה לגבי התנאים השוררים בתאי הצינוק באגף החקירות בשקמה. תאי הצינוק זעוריים; הלכלוך והזוהמה בהם קשים, במיוחד בהתחשב בעובדה שאין מחיצה המפרידה בין בור הספיגה המשמש כשירותים לבין יתר הצינוק; הכלואים ישנים על מזרון דקיק, ומקבלים שמיות מלוכלכות ומסריחות; השמיות הבודדות אינן מספיקות לחימום, מאחר שהתאים מקוררים יתר על המידה; תאי הצינוק, שאין בהם אור טבעי או פתח לאוויר צח, מוארים 24 שעות ביממה באור אדמדם-צהבהב עמום, הגורם לסבל רב לכלואים; קירות הצינוק מחוספסים, כך שקשה להישען עליהם, וכהים; הכלואים אינם מקבלים בגדים להחלפה, ובהרבה מקרים אינם זוכים להתקלח; האוכל המסופק להם אינו מספיק ואיכותו ירודה עד מאוד.

26. ככלל, ההשפעה של השהות בתאי הצינוק באגף על הכלואים היתה קשה ביותר. רובם העידו על תחושות של חוסר אונים, ייאוש וחידלון, שהביאו אותם אפילו עד כדי איום בהתאבדות. מדובר בתנאי כליאה לא אנושיים ומשפילים, הפוגעים באורח אנוש בכבוד האדם של המוחזקים בהם. כך בתצהירו של מר כלבאווי:

איימתי פעם אחת להתאבד אם לא יוציאו אותי מהצינוק, כי נשבר לי מהבידוד. הביאו לי רופאה פסיכיאטרית לצינוק, הוציאו אותי לכניסת הצינוק, הרופאה לא דיברה ערבית, היה מישהו שתרגם בשבילה. היא שאלה שאלות, מילאה טופס. סיפרתי לה שאני סובל מקור ומהבידוד בצינוק. אמרה עוד מספר ימים ותצא...

מיצוי ההליכים

27. פנייתו הראשונה של המוקד בנוגע לתנאי הכליאה המחפירים באגף החקירות בכלא שקמה נשלחה בדחיפות; מעדויות רבות שהגיעו באותה עת למוקד עלה כי התנאים ההיגייניים באגף מדורדרים עד כדי כך, שבריאותם של הכלואים נפגעת. בפנייה פורטו מקרים של כלואים שהחלו סובלים מנגעים עוריים שונים ומפטריות בחלקי גוף שונים. המוקד ציין כי לא ברור אם נגעים עוריים אלו נגרמים בשל התנאים ההיגייניים הקשים בתאי הצינוק, או בגלל המגבות המלוכלכות ואי אספקה של בגדים להחלפה. מכל מקום, הובהר בפנייה כי שכיחות התופעה מעלה צורך בשינוי מהיר בסדרי הניקיון באגף. הפנייה הדחופה נשלחה הן למפקד כלא שקמה, הן לקרפ"ר שב"ס, אולם לא זכתה להתייחסות רצינית; כל שנאמר בשיחת טלפון היה כי הנושא "נבדק ומטופל".

העתק פניית המוקד מיום 12.6.14 מצורף ומסומן ע/8.

28. ביום 15.9.14 שלח המוקד מכתב ארוך ומפורט, בו הובאו לידעת הגורמים המוסמכים העובדות בנוגע לתנאי הכליאה הקשים השוררים בתאי הצינוק אגף החקירות בשקמה, בהתבסס על 105 תצהירים של כלואים, שהוחזקו באגף מחודש אוגוסט 2013 ועד חודש מאי 2014.

29. במכתב הובאה המסגרת הנורמטיבית, המחייבת את המשיב בכל הנוגע לתנאי הכליאה בהם מוחזקים כלואים. אל מול החובות הובאו ההפרות – תאי צינוק זעוריים, אפלים ולא מסוידים, עם קירות מחוספסים; שינה על מזרונים דקים, שדומה לשינה על הרצפה, ללא כלי מיטה מספיקים ונקיים; תנאי תברואה והיגיינה ירודים (כולל התבוססות הכלואים בסחי כתוצאה מכך שהשירותים והצינוק אינם מופרדים); אי חשיפה לאור שמש, תוך הפעלת תאורה עמומה במשך 24 שעות ביממה; חוסר באוויר צח, תוך חשיפת הכלואים לקור עז; מזון דל, עבש ומקולקל, הגורם לכלואים תחושת רעב תמידית. כל אלו מחייבים, כך כתב המוקד בפנייה, טיפול יסודי של הרשויות, שיכלול שיפוץ מקיף של האגף, כך שיעמוד בדרישות הדין. עוד דרש המוקד כי עד התיקון לא יוחזקו כלואים באגף. הפנייה נשלחה אל מפקד כלא שקמה, והעתקים ממנה נשלחו לנציב שב"ס, ליועמ"ש שב"ס, ולראשת המבת"ן.

העתק פניית המוקד מצורף ומסומן ע/9.

30. תגובה כתובה לפנייה לא התקבלה. בשל כך, יצר הח"מ קשר עם מפקדת כלא שקמה ביום 30.10.14. מלשכת מפקד הכלא נמסר כי פניית המוקד "בטיפול". עוד באותו יום יצר הח"מ

קשר עם גם עם קצינת האסירים של הכלא, כדי לברר פרטים בנוגע לטיפול הנטען. קצינת האסירים אישרה שאכן פניית המוקד מטופלת, והבטיחה לחזור עם עוד פרטים. היא לא שבה ליצור קשר עם הח"מ בנושא.

31. לאור זאת, שב המוקד ושלה מכתב בנושא תנאי הכליאה באגף החקירות למפקד הכלא ביום 26.11.14. למכתב צורפה הפנייה המקורית מיום 15.9.14.

העתק פניית המוקד מצורף ומסומן ע/10.

32. בשל העובדה שאף אחד מהגורמים המוסמכים אצל המשיב לא הגיב לפניות המוקד, נשלח מכתב נוסף בנושא ביום 25.1.15. למחרת היום ניסה הח"מ ליצור קשר עם מפקד כלא שקמה, אולם הדבר לא עלה בידו (נמסר כי הוא "עסוק"). כל שנאמר על-ידי גורמים בלשכת המפקד היה כי פניות המוקד התקבלו ונמצאות "בטיפול". ניסיון לקבל מענה מלשכת יועמ"ש שב"ס אף הוא לא עלה יפה, מאחר שנמסר כי הנושא מטופל על-ידי האחראים בכלא שקמה.

העתק פניית המוקד מיום 25.1.15 מצורף ומסומן ע/11.

33. החודשים חלפו, ותגובת המשיב בוששה להגיע. אי לכך, נאלץ המוקד לפנות פעם נוספת לכלא שקמה, כדי לנסות ולקבל מענה.

העתק פניית המוקד מיום 15.4.15 מצורף ומסומן ע/12.

למרות התזכורות החוזרות ונשנות, המשיב, על גורמיו השונים, בחר שלא לענות לפניית המוקד. לאור התצהירים שבידו, ובשל ההתחמקות הנמשכת של המשיב ממענה לפניות המוקד, **לא נותרה כל ברירה, מלבד פנייה לבית משפט נכבד זה.**

הטיעון המשפטי

המסגרת הנורמטיבית – הסטנדרט לתנאי כליאה בדין הישראלי, לעומת המצב השורר באגף

34. הדין החל בנושא תנאי הכליאה הנדרשים בבתי כלא ובתי מעצר בישראל מצוי בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: **החוק**), ותקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים)(תנאי החזקה במעצר), התשנ"ו – 1997 (להלן: **התקנות**).

35. כאן המקום להדגיש, כי הכללים החלים על החזקת עצורים החשודים בעבירות ביטחון, **הינם פחותים מאשר תנאי כליאה מינימאליים כאשר עסקינן בעצורים שאינם חשודים בעבירות ביטחון**. אם כך, העובדה שתנאי הכליאה במתקן אינם עומדים אף בסטנדרט המינימאלי המופחת, מוסיפה נדבך נוסף של חומרה על גבי זו העולה מתיאור התנאים, הקשים לכשעצמם.

תנאי מעצר ותברואה הולמים

36. כלל-העל בעניין קבוע בסעיף 9(א) לחוק, הקובע כי "עצור יוחזק בתנאים הולמים שלא יהיה בהם כדי לפגוע בבריאותו ובכבודו". כפי שעולה מהעדויות, התנאים בהם מוחזקים העצורים רחוקים מרחק רב מלהיות "הולמים", ופוגעים קשות בכבודם ובבריאותם של העצורים.
37. סעיף 9(ב)(1) לחוק קובע כי עצור יהיה זכאי לתנאי תברואה הולמים, ולתנאים שיאפשרו לו לשמור על ניקיונו האישי. כפי שמעלות העדויות, התנאים באגף אינם עומדים כלל בסטנדרט הבסיסי הזה; בתאי המעצר באגף שוררים תנאי תברואה קשים. התבוססות בסחי אינה עומדת בסטנדרט תברואתי כלשהו, מינימאלי ככל שיהיה.

תאורה ואוורור

38. סעיף 9(ב)(4) לחוק קובע כי עצור יהיה זכאי לתנאי תאורה ואוורור סבירים בתא. המתואר בעדויות אינו עולה בקנה אחד עם הקבוע בסעיף.
39. כל העצורים התלוננו על-כך שאין כלל פתח לכניסת אור שמש לתאי הצינוק, ובמקום זאת מותקנות בהם נורות, המאירות **במשך 24 שעות ביממה** באור צהבהב-אדמדם. עצורים רבים סבלו מכך מאוד, מאחר שהאור מפריע לישון, גורם לכאבי ראש קשים ולאובדן חוש התמצאות בזמן.
40. באשר לאוורור, המצב אינו שונה – בתאי הצינוק ישנו פתח, שלא ניתן לכסותו, לכניסת אוויר ממוזג. דא עקא, רבים מהעצורים התלוננו על קור עז ששרר בתאים, מה שהביאם לחלות ולהצטנן. בנוסף, לא היתה בידם דרך להתגונן מפני הקור – הסוהרים סירבו להעלות את טמפרטורת המיזוג, והשמיכות שסופקו לעצורים היו דקות ולא מספיקות.
41. תקנה 3(א) לתקנות קובעת כי בתאי העצורים יהיה חלון עם גישה לאוורור חיצוני; למצער, התקנה קובעת כי, במידה ואין זה אפשרי, יותקן בתא אמצעי אוורור חלופי **סביר**. ברי כי מיזוג אוויר מקפיא, אשר גורם לעצורים לחוש בקור עז ולמחלות, אינו תחליף סביר לפתחי אוורור חיצוניים. **הקפאת עצורים בתאם עולה כדי התעללות אסורה בהם**.

שירותים והיגיינה

42. תקנה 3(ב) לתקנות קובעת כי **בין השירותים ליתר תא המעצר צריכה להיות מחיצה מפרידה**. בתאי הצינוק האגף אין כלל הפרדה בין השירותים לבין יתר התא. במקרה הנדון כאן הכוונה ב"שירותים" היא לבור ספיגה, הנמצא בתוך התא (שהוא קטן מאוד ממילא). ניתן רק לדמיין את הצחנה הקשה, השוררת באופן רגיל בתאי הצינוק. כמו-כן, כמה מן העדויות חוזרות על כך שבמקרים לא מעטים נסתם בור הספיגה ועולה על גדותיו, כך שהתא הקטן הופך לשלולית ביוב. זהו מפגע תברואתי קשה ביותר. אלו הם תנאי מעצר בלתי הולמים בעליל. זאת ועוד, גם

כבודם של העצורים הופך למרמס בשל כך שהשירותים והתאחד הם – מפעם לפעם קורה שהסוהרים פותחים את דלת התא, רק כדי לגלות כי העצור עושה את צרכיו בדיוק באותו זמן. על אחת כמה וכמה כאשר מוחזקים בתא שני עצורים, נגרמת פגיעה קשה בפרטיות.

43. תקנה 3(ג) לתקנות קובעת כי לעצור יש **זכות למקלחת חמה מדי יום**. באגף, לעומת זאת, לא מניח ולא מקצתה. מרבית העצורים התלוננו על כך שבמשך הימים הראשונים להחזקתם באגף בשקמה **לא ניתן להם להתקלח כלל**. עצורים שהוחזקו באגף חודש או יותר, זכו למקלחות ספורות, לרוב שתיים או שלוש. במקרה הנדון אף לא מדובר במקלחת חמה, אלא בצינור המזרים מים קרים.

44. גם תקנה 6(ד) קובעת, כי על עצור לקבל מקלחת חמה פעם ביום. הסייג לעניין זה, שהחלטנו תלויה בתנאי שצורכי חקירה דורשים דחייתה של מקלחת, אינו מאפשר דחייה של יותר משלושה ימים. דא עקא, מניעת המקלחת מעצורים באגף נמשכת לרוב זמן ארוך הרבה יותר. זהו מצב לא נסבל, הפוגע בבריאותם, כבודם ותנאי התברואה של העצורים בצורה קשה.

גודלם של תאי הצינוק ותחזוקתם

45. תקנה 3(ה)(3) קובעת כי לכל עצור ישנה זכות למינימום של 4.5 מ"ר שטח מחיה בתא. מהעדויות שבידינו עולה כי התאים באגף בהם מוחזקים הנחקרים אינם עומדים בסטנדרטים הללו – רבים מהעצורים מעידים על תאים קטנטנים, שנעים סביב גודל מוערך של 1.5×1.5 מ'. חלקם אף העידו כי לא עלה בידם לישר את הרגליים, או לעמוד זקופים.

46. תקנה 4(א) לתקנות מורה כי על תאי המעצר להיות מסוידיים פעמיים בשנה; אף תקנה 22(ב)(3), המסייגת את תחולת התקנה על עצורים החשודים בעבירות ביטחון, מורה כי על התאים להיות מסוידיים פעם בשנה לפחות. דא עקא, מהעדויות עולה תמונה עגומה בכל הנוגע למצב הקירות בתאים – העצורים דיווחו כי הם מחוספסים, בעלי צבע אפרפר-חום, ומרובבים כתמי רטיבות. נראה שתאים אלו לא עברו סיוד מזה תקופה ארוכה, וכך הם משפיעים לרעה על תנאי התברואה באגף, הירודים ממילא.

כלי מיטה ובגדים להחלפה

47. הן על-פי תקנה 6(א), והן על-פי הסייג החל על עצורים ביטחוניים בתקנה 22(ב)(2), שומה על רשויות בית המעצר לספק לעצור מזרון כפול ושמיכות נקיות. מהעדויות עולה תמונה קשה בקשר לכלי המיטה המסופקים לעצורים – המזרון דק מאוד (כ-4 ס"מ על-פי כמה עדויות), כך שלא נראה כי הוא עומד בסטנדרט של "מזרון כפול"; גם המזרנים וגם השמיכות מצחינים ומלוכלכים. רבים דיווחו כי נדמה שלא כובסו מעולם(!).

48. בתקנה 6(ב) נקבע כי על רשויות בית המעצר לכבס ולנקות את השמיכות, המסופקות לעצורים, לפי הצורך. העצורים כולם הלינו בעדויותיהם כי השמיכות היו כה מצחינות, עד כי נראה כי לא כובסו כלל, או, למצער, כי עבר זמן רב מאז שכובסו לאחרונה. כמו-כן, עצורים

שביקשו מהסוהרים שמיכות נקיות, או כי תכובסנה שמיכותיהם, נענו תמיד בשלילה, וכך נאלצו לשהות באגף בתנאים לא הולמים, לא היגייניים ומשפילים.

49. תקנה 6(ה) קובעת, כי אם אין לעצור גישה לבגדים להחלפה, על מקום המעצר לספק לו אותם. ברי, כי אין בידי פלסטינים תושבי הגדה, אשר נלקחים באישון ליל מבתיהם, ונמנעים מהם ביקורים, דרך להשיג בגדים להחלפה. למרות זאת, לעצורים לא מסופקים בגדים להחלפה **כלל**, או שבמקרים בודדים הם מקבלים רק לבנים, אך לא בגדים.

מזון

50. תקנה 8(א) קובעת כי עצור זכאי לקבל מזון בכמות ובהרכב הנדרשים לשם שמירה על בריאותו. מבחינה זו תנאי הכליאה באגף מפירים את התקנות ברגל גסה. המזון המסופק לכלואים מועט, ואיכותו ירודה עד כדי כך שעצורים רבים דיווחו כי היה בלתי אכיל. עצורים רבים מאוד דיווחו כי ירדו במשקל בזמן ההחזקה באגף החקירות בשקמה; חלקם ירדו 5, 7, 10 ק"ג ואף יותר. מזעזע לחשוב כי בני אדם מוחזקים בתנאי רעב באגף חקירות במדינת ישראל.

כלל יסוד במשפט הישראלי – זכויות האדם של העצור נשמרות לו גם בעת מעצרו

51. זכותם של העצורים, המוחזקים באגף החקירות בשקמה, לתנאי כליאה הולמים ואנושיים, נובעת גם מהתפישה השלטת, הן במשפט הבינלאומי והן במשפט הישראלי, שעצם המעצר או המאסר, אין בהם כדי לשלול את זכויות היסוד של הכלוא. מן המפורסמות היא כי חומות הכלא מגבילות את חופש התנועה של הכלוא, על כל הנובע מכך, אך אין בהן כדי להפקיע את זכויות היסוד האחרות שלו, למעט כאלו שנשללו ממנו על-פי הוראה מפורשת בדיון:

כלל גדול בידינו, כי כל זכות מזכויות האדם באשר הוא אדם שמורה לו, גם כאשר נתון הוא במעצר או במאסר, ואין בעובדת המאסר בלבד כדי לשלול הימנו זכות כלשהי, אלא כאשר הדבר מחויב ונובע מעצם שלילת חופש התנועה הימנו, או כאשר מצויה על כך הוראה מפורשת בדיון... שורשיו של כלל זה במורשת ישראל מקדמת דנא: על-פי האמור בדברים, כה ג: 'ונקלה אחיך לעיניך', קבעו חכמים כלל גדול בתורת הענישה העברית: 'משלקה - הרי הוא כאחיד' (משנה, מכות, ג, טו). וכלל גדול זה יפה הוא לא רק לאחר שריצה את עונשו אלא גם בעת ריצוי העונש, שאחיד ורעך הוא, וזכויותיו וכבודו כאדם שמורים עמו ועומדים לו. (בג"ץ 337/84 הוקמה נ' שר הפנים, פ"ד לח(2) 826, 832).

52. ראו עוד לעניין זה מתוך פסק-דינו המקיף של השופט דנציגר ברע"ב 6956/09 מאהר יונס ואח' נ' שירות בתי הסוהר, תק-על-2010(4)189, בפיסקה 36 לפסק הדין: גישתה של שיטת המשפט הישראלית באשר לתכלית מאסרו של אדם, היא כי זו מתמצית בשלילת חירותו האישית של האדם, תוך הגבלת חופש תנועתו. לפי

גישה זו, גם כאשר אדם נאסר, שמורה לו כל זכות אדם הנתונה לו. אכן, "בהיכנסו אל הכלא מקפח אדם את חירותו אך אינו מקפח את כבודו".

53. סעיף 10(1) לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות קובע כי:

All persons deprived of their liberty shall be treated with humanity and with respect for the inherent dignity of the human person.

סעיף זה פורש על ידי הוועדה לזכויות האדם, הגוף הממונה על יישום האמנה, ב-CCPR General Comment No. 21 מתאריך 10.4.1992, באופן רחב ביותר:

[R]espect for the dignity of such persons must be guaranteed under the same conditions as for that of free persons.

Persons deprived of their liberty enjoy all the rights set forth in the Covenant, subject to the restrictions that are unavoidable in a closed environment.

54. גם על-פי סעיפים 1 ו-5 של ה-Basic Principles for the Treatment of Prisoners, אשר אומצו על ידי האסיפה הכללית של האו"ם (בהחלטה 45/111 מתאריך 14.12.1990), נקבע העיקרון לפיו אסירים זכאים לכל זכויות האדם מלבד אלו הנשללות מעצם המאסר עצמו. בסעיף 1 נקבע כי:

All prisoners shall be treated with the respect due to their inherent dignity and value as human beings.

ועל פי סעיף 5:

Except for those limitations that are demonstrably necessitated by the fact of incarceration, **all prisoners shall retain the human rights and fundamental freedoms set out in the Universal Declaration of Human Rights**, and, where the State concerned is a party, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, and the International Covenant on Civil and Political Rights and the Optional Protocol thereto, as well as such other rights as are set out in other United Nations covenants.

55. לעניין חובת המשיב לקיים תנאי כליאה ההולמים בני אדם, כפי שמשקף בדין הבינלאומי, יפים דבריו של כבוד הנשיא ברק בפרשת המוקד להגנת הפרט:

הוראות מיוחדות אלה (הוראות בדבר תנאי המעצר במתקני כליאה שבאחריות הצבא – ד.ש.) כפופות לעקרונות הכלליים של המשפט הבינלאומי המנהגי. כן כפופות הן להוראות באשר לתנאי המעצר הקבועות באמנת גינבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה, 1949, כתבי אמנה 1, עמ' 559 (ה- Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War). כידוע, מדינת ישראל רואה עצמה מחויבת על פי ההוראות ההומניטריות שבאמנה זו. על מחויבות זו חזר בא כוח המשיב גם בעתירה שלפנינו. ברור שההוראות של אמנת גינבה העוסקות בתנאי מעצר הן בעלות אופי הומניטרי, ויש על כן לנהוג על פיהן. נוכל להשאיר פתוחה את השאלה אם על תנאי המעצר באזור חלות הוראות חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. לענייננו די בכך כי חלים העקרונות הכלליים של המשפט המינהלי, המלווים כל חייל ישראלי באזור (ראו בג"ץ 393/82 ג'מעית אסכאן נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון ואח', פ"ד לז(4)785). על פי עקרונות אלה על הצבא לנהוג באזור, בין השאר, בסבירות ובמידתיות, תוך איזון ראוי בין חירות הפרט לצרכי הכלל. על אמות מידה ראויות של סבירות ומידתיות ניתן ללמוד מהסטנדרט המינימאלי לטיפול באסירים (ה- Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners). אמות מידה אלה אומצו ב-1955 על ידי הקונגרס הראשון של האומות המאוחדות למניעת פשע ולטיפול בעבריינים, ואושרו על ידי האומות המאוחדות ב-1957 ו-1977 (ראו בג"ץ 221/80 דרויש נ' שירות בתי הסוהר, פ"ד לה(1)536, 540-539; להלן - פרשת דרויש; בג"ץ 546-540/84 יוסף ואח' נ' מנהל בית הסוהר המרכזי ביהודה ושומרון, פ"ד מ(1)567, 573; להלן - פרשת יוסף; בג"ץ 253/88 סג'דיה ואח' נ' שר הביטחון, פ"ד מב(3)801, 832; להלן - פרשת סג'דיה). הן חלות על כל מי שנתון במאסר, לרבות מעצר.

56. מכאן, שאם הוראות אלו חלות על הצבא, בכובעו כמפקד הצבאי בשטח כבוש, על אחת כמה וכמה כי ההוראות ההומניטאריות של הדין הבינלאומי, הנזכרות בדבריו של הנשיא ברק, חלות על המשיב, כאשר הוא מחזיק בעצירים פלסטינים, תושבי השטחים הכבושים, בתוך שטח ישראל, בניגוד לדין הבינלאומי.

57. כך נקבע לעניין תחולת הכללים שנקבעו בדין הבינלאומי בכל הנוגע לתנאי הכליאה של העצירים הפלסטינים המוחזקים בישראל בפסק-דינה של הנשיאה בייניש בבג"ץ 2690/09 יש דין ואח' נ' המפקד הצבאי ואח' (טרם פורסם, פסק דין מיום 28.3.10), בפסקה 7 לפסק-הדין:

בית משפט זה עסק פעמים רבות בשאלת הבטחת תנאים הולמים לעצורים הפלשתיניים, בין אם הם עצורים בישראל ובין אם במחנה עופר, על-פי אמות המידה המהותיות הקבועות באמנות הבינלאומיות. כך, עמד בית המשפט על החובה לקיים את הסטנדרטים הבינלאומיים לעצורים, על-פי עקרונות ה-Body

of Principles for the Protection of All Persons Under Any Form of Detention or Imprisonment (1988), אשר נתקבלו על-ידי העצרת הכללית של האו"ם בשנת 1988, וכמובן על-פי אמנת ג'נבה, וכך גם החיל את העקרונות הקבועים בהוראת סעיף 10(1) לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות, משנת 1966... הביקורת השיפוטית בפסקי הדין הדנים בזכויות עצורים ותנאי החזקתם התמקדה, אפוא, בקיום ההוראות המהותיות הקבועות בדין הבינלאומי.

58. מכאן, שתנאי כליאה, הפוגעים פגיעה קשה בכבודם של המוחזקים באגף ובצלם האדם שלהם, מהווים הפרה ברורה וקשה של ההוראות הקבועות בחוקי היסוד ובדין המינהלי הישראלי, וכן בדין הבינלאומי, עליו נרחיב להלן.

תנאי כליאה הולמים על-פי המשפט הבינלאומי הפומבי

59. המשפט הבינלאומי הפומבי מפרט, בשורה ארוכה של כללים, את התנאים בהם מותר להחזיק עצורים לפני משפט. הכללים החלים על עצורים תלויים במעמדם: לוחמים, הזכאים למעמד של שבויי מלחמה, נהנים מההגנות של אמנת ג'נבה השלישית בדבר הטיפול בשבויי מלחמה משנת 1949; זכויותיהם של אזרחים עצורים מעוגנות באמנת ג'נבה הרביעית בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה משנת 1949 (להלן: **אמנת ג'נבה**). **לא יכול להיות מצב בו עצור אינו נופל לאף אחת מההגדרות הללו:**

Every person in enemy hands must have some status under international law: he is either a prisoner of war and, as such, covered by the Third Convention, a civilian covered by the Fourth Convention, or again, a member of the medical personnel of the armed forces who is covered by the First Convention. There is no intermediate status; nobody in enemy hands can be outside the law (Jean S. Pictet (ed.), **Commentary: IV Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War**, Geneva, ICRC 1958, p. 51).

60. מאחר שמדינת ישראל אינה מעניקה לעצורים הפלסטינים מעמד של שבויי מלחמה, הרי יש לבחון את ההגנות הניתנות לעצורים לפי הכללים הקבועים, בין השאר, באמנת ג'נבה הרביעית. אמנה זו מקדישה 63 סעיפים, כשליש מהאמנה כולה, לנושא זכויות עצורים ותנאי הכליאה שלהם.

61. בסעיף 85 לאמנת ג'נבה נקבע כי מקום המעצר צריך לאפשר תנאים בסיסיים לשמירה על כבודם ובריאותם של העצורים. עליו להיות מוגן מפני פגעי מזג האוויר ומפני רטיבות. יש לספק בו חימום, במידת הצורך, ותנאי איוורור נאותים. חובה לספק לעצורים כלי מיטה מתאימים ושמיכות די צרכם, תוך התחשבות באקלים, בגיל העצורים ובמצב בריאותם. כמו-

כן, חובה על הרשויות הכולאות לדאוג לתנאי היגיינה בסיסיים, כולל שירותים ומקלחות נקיים וכלי רחצה.

62. סעיף 90 לאמנת ג'נבה קובע כי יש לאפשר לעצורים לקחת עימם בגדים להחלפה טרם מעצרים, ואם אין ידם משגת – חובה על הרשויות הכולאות לספק להם בגדים להחלפה, בהתאם לתנאי מזג האוויר.

63. סעיף 100 לאמנת ג'נבה קובע כי חל איסור להחזיק את העצורים בתנאים שיסכנו את בריאותם, או בתנאים המחייבים מאמץ גופני מצד העצורים, או שיהוו התעללות גופנית או נפשית.

64. כפי שכבר ציינו, כללים בנוגע לתנאי כליאה של עצורים, בנוסף לאלה המופיעים באמנת ג'נבה, מופיעים גם ב-United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, שנקבעו בשנת 1955. בסעיף 50 לעתירה ציינו שני סעיפים עקרוניים מתוך הכללים הללו, אולם, בנוסף, ישנה במסגרת הכללים רשימה ארוכה של סעיפים, בהם דרישות ספציפיות ופרטניות לתנאי הכליאה המינימאליים המחייבים.

65. סעיפים 9-14 קובעים כי על מקום המעצר לענות על דרישות בסיסיות כדי להבטיח את בריאות העצורים, כולל איזורור, מקום מינימאלי לשינה, תאורה נאותה, חימום וציוד סניטארי שיוכל לספק את צרכי כל העצורים, כולל שירותים ומקלחות עם מים חמים. על השירותים והמקלחות להיות נקיים והיגייניים, כך שתשמר בריאות העצורים.

66. סעיפים 15-21 קובעים כי על תנאי המחיה במתקן המעצר לאפשר שמירה על כבודם הבסיסי של העצורים, ולכן, בין היתר, ישנה חובה לאפשר לעצורים להתקלח ולכבס את בגדיהם. חובה על הרשויות הכולאות לספק בגדים להחלפה לעצורים שאין להם בגדים משלהם. חובה לאפשר מיטה נפרדת לכל עצור ומקום מספיק ונאות לשינה.

67. אם נשווה בין התנאים באגף החקירות בשקמה, כפי שעולים מהעדויות של העצורים שהוחזקו בו, לכללים בדין הבינלאומי בכל הנוגע לתנאי כליאה מינימאליים, נראה שהמשיב כלל אינו לוקח בחשבון את חובתה של מדינת ישראל לעמוד בהם. ניתן אף לומר כי הוא מתעלם מהם בבוטות, בניגוד מוחלט לפסיקת בית משפט נכבד זה.

התנאים באגף – הפרת האיסור על טיפול וענישה אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים

68. החזקת אדם בתנאי כליאה כפי שתוארו לעיל עולה כדי ענישה אכזרית, בלתי אנושית ומשפילה, האסורה על-פי המשפט הבינלאומי. כפי שהוכחנו לעיל, תנאי הכליאה באגף לא עומדים בסטנדרט הנדרש בדין הישראלי. הסטנדרט הנדרש בישראל נמוך מהרף הבינלאומי, הדרוש כדי להימנע מענישה אכזרית, בלתי אנושית ומשפילה.

69. סעיף 7 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות קובע את האיסור על cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. האמנה קובעת עוד בסעיף 4 כי אין להפר סעיף זה אף במצבי חירום. הוראה דומה קבועה בסעיף 16 לאמנה נגד עינויים ונגד יחס ועונשים אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים (להלן: **האמנה נגד עינויים**), אשר אושרה על-ידי ישראל בשנת 1991. אין חולק כי הוראות אלה באמנות משקפות משפט בינלאומי מינהגי.

70. ועדת האו"ם נגד עינויים, אשר הוקמה מתוקף האמנה נגד עינויים ומשקפת את הפרשנות המחייבת של האמנה, עסקה רבות בדו"חותיה המדינתיים בתנאי הכליאה השוררים במתקני מעצר במדינות השונות. כך לאחרונה בדו"ח ובו המלצות מסכמות ביחס לאסטוניה מיום 17.6.13:

The Committee is concerned by information suggesting that conditions in some prisons and police arrest houses do not meet international standards, including with regard to infrastructure, hygiene and sanitary conditions, hot water, heating, windows, ventilation, lighting, furniture and living space (UN Committee Against Torture (CAT), **Concluding observations on the 5th periodic report of Estonia**, Committee Against Torture, par.17. CAT/C/EST/CO/5.

71. בית הדין האירופי לזכויות אדם הדגיש במספר הזדמנויות כי חלה חובה על מדינות לארגן את מערכות הכליאה שלהן באופן שיבטיח את הזכות לכבוד של הכלואים, וזאת ללא תלות במצבה הכלכלי של המדינה או בבעיות לוגיסטיות (**Arefiev v. Russia**, no. 29464/03,) (par. 60, 4.11.10; **Mamedova v. Russia**, no. 7064/05, par. 63, 1.6.06).

עתירת המוקד בעניין תנאי הכליאה במתקן החקירות בפתח-תקווה

72. ביום 29.12.14 ניתן פסק דינו של בית משפט נכבד זה בבג"ץ 7984/11 **המוקד להגנת הפרט נ' שירות בתי הסוהר** (לא פורסם) (להלן: **בג"ץ פתח תקווה**). העתירה הוגשה באוקטובר 2011. עובר לכך נעשו ניסיונות, שלא עלו יפה, לגרום למשיב להתאים את תנאי הכליאה במתקן החקירות בפתח-תקווה, המשמש גם הוא, בדומה לאגף בשקמה, להחזקת נחקרים על-ידי שבי"כ, לסטנדרטים הקבועים בדין.

73. במהלך שלוש השנים בהן היה בג"ץ פתח-תקווה תלוי ועומד, ערך המשיב שינויים משמעותיים בתנאי הכליאה במתקן החקירות בפתח-תקווה. בהודעה שמסר המשיב ביום 24.7.12 נכתב כי:

על פי הנמסר מאת המשיב ומאת שירות הביטחון הכללי בימים אלה מתקן המעצר מושא העתירה עובר שיפוץ אשר עתיד להימשך מספר חודשים. השיפוץ

האמור יכול שיפור תשתיות במתקן ובכלל זאת הקמת מערכת מיזוג אוויר לכל התאים, שיפוץ אינסטלציה, הכנסת כלים סניטריים חדשים, צביעת התאים ועוד. יצוין, כי בעת השיפוץ כאמור, לא מוחזקים עצורים במתקן הכליאה נשוא העתירה.

74. המשיב ערך את השיפוץ המקיף של המתקן בפתח-תקווה במהלך השנים 2012-2013. בית המשפט הנכבד הותיר את בג"ץ פתח-תקווה תלוי ועומד, לבקשת העותר, עד לסיום השיפוץ. לאחר תום השיפוץ נערכו שתי ביקורות רשמיות על-ידי נציגי משרד המשפטים במתקן בפתח-תקווה, האחת ב-17.9.13 והשנייה ב-13.7.14. ביום 4.12.14 הגיש המשיב את דו"חות הביקורת, שנערכו לאחר הביקורות, לבית המשפט. מכל אלו עלה כי המשיב לא חלק על העובדה שהתנאים ששררו במתקן בפתח-תקווה עובר לשיפוץ לא עמדו בסטנדרטים שהדין קובע לעצורים.

75. הנה כי כן, בג"ץ פתח-תקווה השיג את ההישג הנדרש; מעט האור שנשפך על המתקן בפתח-תקווה בשל הגשת העתירה הביא לשינוי הכרחי בתנאי הכליאה במקום. כך ראוי שיקרה גם בעתירה דנן, העוסקת במקום אחר בו נחקרים כלואים פלסטינים על-ידי אנשי שב"כ, תוך שהם מוחזקים בתנאים לא אנושיים.

סיכום

76. לסיכום, הדין מחייב את המשיב לקיים באגף החקירות בשקמה, הנמצא באחריותו ובפיקוחו, תנאי כליאה ההולמים בני אדם, והעומדים בסטנדרטים מינימאליים, הקבועים בדין הישראלי ובדין הבינלאומי.

77. בניגוד לחובות החלות עליו, נמנע המשיב באופן שיטתי ומתמשך מהחלת הדין בכל הנוגע לתנאי כליאה מינימאליים על אגף החקירות בשקמה. זאת, למרות תלונות חוזרות ונשנות בעניין זה. התצהירים, המצורפים לעתירה זו, ממחישים עד כמה תנאי הכליאה השוררים באגף הינם בלתי אנושיים ובלתי נסבלים.

78. השאלה הנשאלת היא מדוע ממאן המשיב לקיים את חובתו על-פי דין, לתקן את הליקויים הרבים באגף, ולהביאו לרף המינימום הנדרש ממתקן כליאה בישראל; או, למצער, אם אינו מסוגל לתקן את הליקויים ולהביא את האגף לרמה העומדת בסטנדרטים מינימאליים, מדוע אינו מפסיק לאלתר לעשות בו שימוש כמקום מעצר ונמנע מהחזקת עצורים שם.

79. בנסיבות אלה נראה כי רק התערבותו של בית המשפט הנכבד תביא לשינוי במצב, שינוי שצריך היה לקרות מזמן.

לאור כל האמור, מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא מלפניו צו על תנאי כמבוקש, ולאחר שמיעת תשובת המשיב, להפכו לצו מוחלט. כמו כן מתבקש בית המשפט להשית על המשיב את הוצאות העותר ושכ"ט עו"ד.

ירושלים, 21 בספטמבר 2015

דניאל שנהר, עו"ד
ב"כ העותר

(ת.ש. 78563)